

De verjaring van de strafvordering en de redelijke termijn in strafzaken

Joachim Meese

Hoofddocent Universiteit Antwerpen

Advocaat

Programma

1. De verjaring van de strafvordering
2. De redelijke termijn in strafzaken

1

De verjaring van de strafvordering

De verjaring van de strafvordering en de redelijke termijn in strafzaken

Inleiding

- Complexiteit
 - groot aantal wetswijzigingen
 - toepassing in de tijd
 - onmiddellijke toepassing op niet-verjaarde feiten
 - bv. Cass. 11.10.2017, P.17.0215.F
 - opgelet: bij verkorting van verjaringstermijn geldt de kortere termijn vanaf de inwerkingtreding van de wet (dus niet vanaf het plegen van het misdrijf), zonder dat de termijn langer kan zijn dan de vroeger toepasselijke termijn (Cass. 24 april 2017, S.16.0025.F)
 - GwH 4 april 2019 (nr. 54/2019): een verlenging van de verjaring van de strafvordering kan niet van toepassing worden verklaard op een datum die aan de publicatie van de wet in het Staatsblad voorafgaat
 - wet 6 maart 2018 (BS 15 maart 2018)
 - zie ook Cass. 3 september 2019, P.19.0142.N

J. Meese, *De verjaring van de strafvordering uitgeklaard*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 88 p.

De verjaring van de strafvordering uitgeklaard

Joachim Meese

Berekening van de verjaring

- Stappenplan:

- 1. bepaal de aard van het misdrijf en de toepasselijke termijn**
2. bepaal het aanvangspunt van de verjaring
3. bepaal de laatst nuttige stuitingsdaad
4. bepaal de verjaringsdatum zonder schorsing
5. bepaal de duur van de schorsing
6. tel de duur van de schorsing bij de verjaringsdatum zonder schorsing

Aard van het misdrijf

- Aard van het misdrijf wordt bepaald door de straf
- Denaturatie leidt niet altijd tot lagere verjaringstermijn
 - art. 21, eerste lid, 5° V.T.Sv.: 1 jaar voor gecontraventionaliseerde wanbedrijven
 - art. 21, laatste lid V.T.Sv.: misdaden opgesomd in het eerste lid, 1° en 2° en misdaden die strafbaar zijn met meer dan 20 jaar behouden hun termijn na correctionalisering

Aard van het misdrijf

- Toepassingen
 - verzachtende omstandigheden
 - bij omzetting naar overtreding is de verjaringstermijn 1 jaar en niet 6 maanden (art. 21, eerste lid, 5° V.T.Sv ; zie bijv. Cass. 30 november 2021, P.21.0743.N)
 - precaire financiële situatie leidt tot het opleggen van een een geldboete van een lagere misdrijfcategorie
 - opgelet: bij omzetting naar overtreding is de verjaringstermijn 1 jaar en niet 6 maanden (Cass. 30 oktober 2012, P.12.0423.N; Cass. 5 juni 2012, P.11.1749.N)
 - wordt ook beschouwd als omzetting van een wanbedrijf in een overtreding
 - overschrijding redelijke termijn leidt tot het opleggen van een geldboete van een lagere misdrijfcategorie

Aard van het misdrijf

- Toepassingen
 - minimum- en maximumstraf behoren elk tot een andere misdrijfcategorie
 - opgelet: indien politiestraf → 1 jaar (en niet 6 maanden)
 - dit is dus geen 'omzetting' in een overtreding
 - zie bijv. Cass. 13 april 2021, P.21.0136.N (inbreuk WAM 1989)
 - herhaling
 - wettelijke herhaling: geen invloed
 - bijzondere herhaling: wel invloed
 - meerdaadse samenloop: geen invloed

Toepasselijke termijn

- Art. 21 V.T.Sv.

... verjaart de strafvordering, te rekenen van de dag waarop het misdrijf is gepleegd:

*1° door verloop van **twintig jaren** voor:*

- een misdaad die strafbaar is met levenslange opsluiting, of*
- een van de misdaden omschreven in de artikelen 102, tweede lid, 122, derde punt, 138, § 1, eerste lid, 9°, 393 of 417ter, derde lid, van het Strafwetboek, 30, § 2, van de wet van 27 juni 1937 houdende herziening van de wet van 16 november 1919, betreffende de regeling der Luchtvaart, 34, 35, 68, derde lid, 69, tweede en derde lid, van de wet van 5 juni 1928 houdende herziening van het Tucht- en Strafwetboek voor de koopvaardij en de zeevisscherij of 4, § 3, derde lid, van de wet van 30 december 2009 betreffende de strijd tegen piraterij op zee, ingeval het is gepleegd op een persoon van minder dan achttien jaar;*

Toepasselijke termijn

- Art. 21 V.T.Sv.

...verjaart de strafvordering, te rekenen van de dag waarop het misdrijf is gepleegd:

...

*2° door verloop van **vijftien jaren** voor:*

- een van de misdaden bedoeld in 1°, tweede streepje, of in artikel 376, eerste lid, van het Strafwetboek, ingeval die is gepleegd op een persoon van minstens achttien jaar

Toepasselijke termijn

- Art. 21 V.T.Sv.

...verjaart de strafvordering, te rekenen van de dag waarop het misdrijf is gepleegd:

...

*3° door verloop van **tien jaren** voor een andere misdaad;*

*4° door verloop van **vijf jaren** voor een ander wanbedrijf;*

*5° door verloop van **een jaar** voor een wanbedrijf dat in een overtreding wordt omgezet;*

*6° door verloop van **zes maanden** voor een andere overtreding.*

Toepasselijke termijn

- Art. 21 V.T.Sv.

...verjaart de strafvordering, te rekenen van de dag waarop het misdrijf is gepleegd:

...

Nochtans blijven de verjaringstermijnen van de strafvordering die worden bepaald in het eerste lid, 1° en 2°, alsook voor de misdaden die strafbaar zijn met opsluiting van meer dan twintig jaar, ongewijzigd indien de straf wordt verminderd of gewijzigd wegens verzachtende omstandigheden.

Toepasselijke termijn

- Art. 21bis V.T.Sv.

De strafvordering verjaart niet in de gevallen bedoeld:

1° in de artikelen 136bis, 136ter en 136quater van het Strafwetboek

2° in de artikelen 371/1 tot 377, 377quater, 379, 380, 383bis, §1, 409 en 433quinquies, §1, eerste lid, 1°, van het Strafwetboek, en de poging om dat laatste misdrijf te plegen, ingeval het is gepleegd op een persoon van minder dan achttien jaar

Toepasselijke termijn

- Misdaden

- onverjaarbaar

- genocide, misdaden tegen de mensheid en oorlogsmisdaden
- “ernstige seksuele misdrijven op minderjarigen”, waaronder ook:
 - voyeurisme
 - niet-consensuele verspreiding van seksueel getinte beelden en opnames
 - grooming en cyberlokking
 - poging tot uitbuiting van prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting op de persoon van een minderjarige
 - verspreiden of ter beschikking stellen van kinderpornografisch materiaal

Toepasselijke termijn

- Misdaden
 - 20 jaar
 - indien strafbaar met levenslange opsluiting
 - indien opgesomd in art. 21, 1^e lid, 1°, tweede streepje V.T.Sv. en indien het slachtoffer minderjarig is
 - 15 jaar
 - indien opgesomd in art. 21, 1^e lid, 1°, tweede streepje V.T.Sv. of aanranding/verkrachting met dodelijk gevolg, en indien (voor wat betreft beide gevallen) het slachtoffer 18 jaar of ouder is
 - 10 jaar
 - andere misdaden (zeldzaam)

Toepasselijke termijn

- Wanbedrijven
 - soms onverjaarbaar, namelijk:
 - grooming en cyberlokking
 - poging tot uitbuiting van prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting op de persoon van een minderjarige
 - 5 jaar
 - 1 jaar indien gecontraventionaliseerd
- Overtredingen
 - 6 maanden

Toepasselijke termijn

- Regimes doorheen de tijd in zedenzaken
 - A. t.e.m. 31.12.1992: 3 jaar vanaf (laatste) feit
 - B. 01.01.1993 t.e.m. 04.05.1995: 5 jaar vanaf laatste feit
 - C. 05.05.1995 t.e.m. 26.03.2001: 5 jaar vanaf 18^e verjaardag SO
 - D. 27.03.2001 t.e.m. 29.01.2012: 10 jaar vanaf 18^e verjaardag SO
 - E. 30.01.2012 t.e.m. 21.10.2015: 15 jaar vanaf 18^e verjaardag SO
 - F. 22.10.2015 t.e.m. 28.02.2016: 15 of 20 jaar vanaf 18^e verjaardag SO
 - G. 29.02.2016 t.e.m. 29.12.2019: 15 of 20 jaar vanaf 18^e verjaardag jongste slachtoffer
 - H. vanaf 30.12.2019: onverjaarbaar

Toepasselijke termijn

- Regimes doorheen de tijd in zedenzaken
 - stel: verkrachting minderjarige (°22.03.76) op **16.01.1991**
 - nog niet verjaard op 01.01.1994, dus regime B is van toepassing (5 jaar vanaf feit = 16.01.1996)
 - nog niet verjaard op 05.05.1995, dus regime C is van toepassing (5 jaar vanaf 18^e verjaardag SO = 22.03.1999)
 - regime D is niet meer van toepassing, want pas in werking getreden op 30.01.2012

Toepasselijke termijn

- Regimes doorheen de tijd in zedenzaken
 - stel: verkrachting minderjarige (°07.01.85) op **11.02.1998**
 - regime C is van toepassing (5 jaar vanaf 18^e verjaardag SO = 07.01.2008)
 - regime D is van toepassing (10 jaar vanaf 18^e verjaardag SO = 07.01.2013)
 - regime E is van toepassing (15 jaar vanaf 18^e verjaardag SO = 07.01.2018)
 - regime G is van toepassing (15 of 20 jaar vanaf 18^e verjaardag jongste SO)

Toepasselijke termijn

- Samenhang of samenloop
 - elk misdrijf behoudt zijn eigen verjaringstermijn
 - bv. slagen en verwondingen en verkeersinbreuk
 - het is dus mogelijk dat het ene misdrijf verjaard is en het andere niet

Inleiding

- Stappenplan:
 1. bepaal de aard van het misdrijf en de toepasselijke termijn
 - 2. bepaal het aanvangspunt van de verjaring**
 3. bepaal de laatst nuttige stuitingsdaad
 4. bepaal de verjaringsdatum zonder schorsing
 5. bepaal de duur van de schorsing
 6. tel de duur van de schorsing bij de verjaringsdatum zonder schorsing

Aanvang van de verjaring

- Dag waarop het misdrijf wordt gepleegd
 - vergt feitelijke beoordeling, de rechter moet de datum zo nauwkeurig mogelijk bepalen
 - indien tijdspanne: nagaan of de verjaring in geen enkele hypothese is bereikt
 - als aanvangspunt kan enkel gelden de datum waarop een feit werd gepleegd waarvoor de beklaagde zelf werd veroordeeld

Aanvang van de verjaring

- Aflopende misdrijven
 - regel: verjaring loopt onmiddellijk
 - opgelet: wanneer het misdrijf bestaat in het veroorzaken van een gevolg (bv. onopzettelijke doding), is het misdrijf pas voltrokken als het gevolg intreedt
 - vroeger was er een uitzondering: zedenmisdrijven en aanverwante misdrijven gepleegd op een minderjarige
 - verjaring begon pas te lopen wanneer het slachtoffer de leeftijd van 18 jaar bereikte
 - quid bij een eerder overlijden van het slachtoffer?

Aanvang van de verjaring

- Voortdurende misdrijven
 - de verjaring loopt vanaf het beëindigen van de delictuele toestand
 - gebruik van valse stukken in fiscalibus: Cass. 24 maart 2020, P.19.0571.N: verjaring begint niet te lopen zolang de verschuldigde belasting nog niet geheel en onvoorwaardelijk is betaald of zolang de fiscale administratie nog de mogelijkheid heeft, eventueel binnen een bijzondere of aanvullende termijn, de belastingen te vestigen
- Gewoontemisdrijven
 - de verjaring neemt een aanvang met het laatste feit dat tot het gewoontemisdrijf behoort
 - er mag tussen de verschillende feiten geen tijdsperiode lopen die gelijk is aan de verjaringstermijn, zonder stuiting of schorsing

Aanvang van de verjaring

- Voortgezette misdrijven
 - de verjaring begint te lopen vanaf het laatste bewezen verklaarde feit
 - er mag tussen de verschillende feiten geen tijdspanne lopen die gelijk is aan de op het vorige feit toepasselijke verjaringstermijn, eventueel verlengd ingevolge schorsing of stuiting
 - elk feit behoudt zijn eigen verjaringstermijn
 - er kan enkel rekening gehouden worden met de bewezen verklaarde feiten t.a.v. de specifieke beklaagde: Cass. 21 mei 2019, P.18.1316.N
 - dus voor elke beklaagde afzonderlijk na te gaan

Aanvang van de verjaring

- Voortgezette misdrijven
 - vroeger was er een uitzondering: zedenmisdrijven en aanverwante misdrijven gepleegd op een minderjarige
 - verjaring begon pas te lopen wanneer het *jongste* slachtoffer de leeftijd van 18 jaar bereikt, behalve indien de termijn tussen twee van die opeenvolgende misdrijven de verjaringstermijn overschreed
 - maakten ook andere misdrijven deel uit van het voortgezet misdrijf, dan gold voor die misdrijven, wat de aanvang van de verjaring betreft, de eigen regeling

Aanvang van de verjaring

- Voortgezette misdrijven
 - wat als een *periode* wordt opgegeven?
 - de rechter moet het laatste feit zo nauwkeurig mogelijk bepalen
 - stelt hij vast dat dit onmogelijk is, dan moet hij de voor de beklaagde meest gunstige datum in aanmerking nemen
 - zie bijv. Cass. 17 oktober 2020, P.20.0520.N
 - hij kan de periode ook aanpassen, voor zover dat gebeurt met inachtneming van het recht van verdediging en zonder dat hij zich mag uitspreken over andere feitelijke gedragingen dan die welke bij hem aanhangig zijn
 - de rechter mag bijkomende stukken hierover niet weigeren: Cass. 27 oktober 2020, P.20.0520.N

Inleiding

- Stappenplan:
 1. bepaal de aard van het misdrijf en de toepasselijke termijn
 2. bepaal het aanvangspunt van de verjaring
 - 3. bepaal de laatst nuttige stuitingsdaad**
 4. bepaal de verjaringsdatum zonder schorsing
 5. bepaal de duur van de schorsing
 6. tel de duur van de schorsing bij de verjaringsdatum zonder schorsing

Stuiting van de verjaring

- Principe

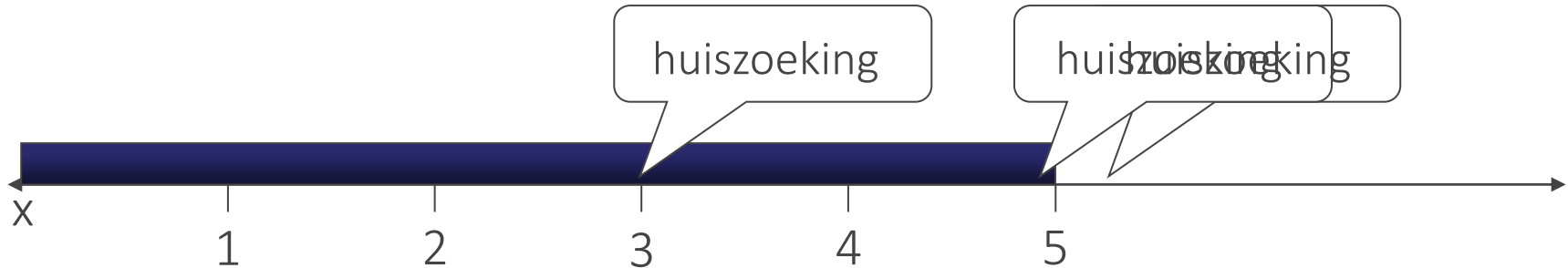
- art. 22 V.T.Sv.: daden van onderzoek of van vervolging verricht binnen de eerste termijn
 - daden van onderzoek of vervolging moeten regelmatig zijn, maar: het enkele feit dat de daad behept is met een onregelmatigheid die niet met zich meebrengt dat hij uitgaat van een onbevoegde overheid of zelf nietig is, doet geen afbreuk aan de stuitende werking (Cass. 30 april 2019, P.19.0065.N)

Stuiting van de verjaring

- Omvang
 - andere feiten
 - geldt voor alle samen behandelde of berechte misdrijven die door intrinsieke samenhang nauw met elkaar verbonden zijn
 - andere personen
 - stuiting geldt ook ten aanzien van personen die bij de stuitingsdaad niet betrokken waren

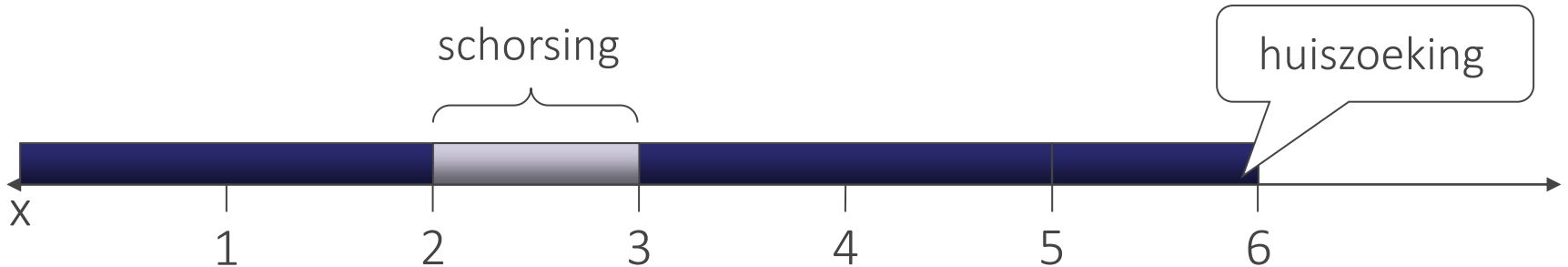
Stuiting van de verjaring

- Enkel binnen de eerste termijn
 - de laatste nuttige stuitingsdaad is deze verricht binnen de eerste termijn, eventueel verlengd met de duur van de schorsing
 - vb.: een wanbedrijf werd gepleegd op 12.01.13 (x)
 - er kan laatst nuttig gestuit worden op 11.01.18

Stuiting van de verjaring

- Enkel binnen de eerste termijn
 - de laatste nuttige stuitingsdaad is deze verricht binnen de eerste termijn, eventueel verlengd met de duur van de schorsing
 - vb.: een wanbedrijf werd gepleegd op 12.01.13 (x)
 - er kan laatst nuttig gestuit worden op 11.01.18
 - maar als de eerste termijn een jaar geschorst was, kan er gestuit worden tot 11.01.19

Stuiting van de verjaring

- Enkel binnen de eerste termijn
 - uitzondering: misdrijven die verjaren door verloop van een termijn van minder dan zes maanden
 - volgende stuitingen kunnen dan ook buiten de eerste termijn, maar de totale termijn kan nooit langer zijn dan 1 jaar (art. 25 V.T.Sv.)
 - opgelet: de eerste stuiting moet uiteraard wel binnen de eerste termijn plaatsvinden

Inleiding

- Stappenplan:
 1. bepaal de aard van het misdrijf en de toepasselijke termijn
 2. bepaal het aanvangspunt van de verjaring
 3. bepaal de laatst nuttige stuitingsdaad
 - 4. bepaal de verjaringsdatum zonder schorsing**
 5. bepaal de duur van de schorsing
 6. tel de duur van de schorsing bij de verjaringsdatum zonder schorsing

Berekening van de verjaring

- Algemene werkwijze voor de berekening:
 - van dag tot dag, maand tot maand en jaar tot jaar
 - vb.: diefstal gepleegd op **16.01.2014** → zonder stuiting of schorsing is het feit verjaard op **16.01.2019** (geen stuiting meer mogelijk op die dag)
 - geen rekening houden met het aantal dagen dat een maand telt
 - geen verlenging als de laatste dag een feestdag of een zaterdag of zondag is (verlenging geldt enkel voor proceshandelingen)

Berekening van de verjaring

- Voorbeeld met stuiting:
 - diefstal gepleegd op 16.01.2009
 - laatst nuttig gestuit op 03.01.2014
 - zonder schorsing is het feit verjaard op 03.01.2019

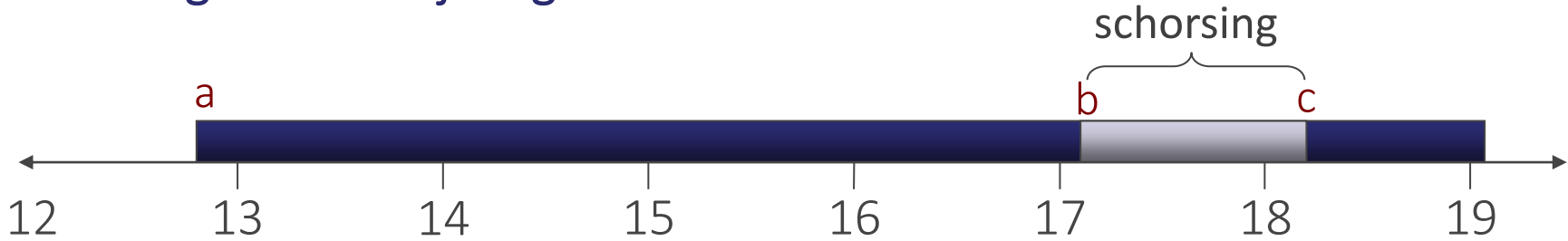
Inleiding

- Stappenplan:
 1. bepaal de aard van het misdrijf en de toepasselijke termijn
 2. bepaal het aanvangspunt van de verjaring
 3. bepaal de laatst nuttige stuitingsdaad
 4. bepaal de verjaringsdatum zonder schorsing
 - 5. bepaal de duur van de schorsing**
 6. tel de duur van de schorsing bij de verjaringsdatum zonder schorsing

Schorsing van de verjaring

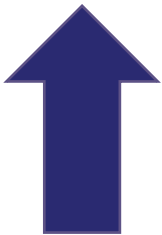
- Principe
 - art. 24 V.T.Sv.
 - duur van de schorsing moet in dagen worden weergegeven
 - uitzondering: de maximale termijn van een jaar schorsing i.g.v. de Securitas-schorsing of i.g.v. de schorsing bij bijkomend onderzoek in het kader van de regeling der rechtspleging, moet van jaar tot jaar gerekend worden

Schorsing van de verjaring

4 jr. 79 dagen

403 dagen

a = 27.11.12 (laatst nuttige stuitingsdaad)
b = 14.02.17 (aanvang schorsing)
c = 24.03.18 (verjaring begint opnieuw te lopen)

Schorsing van de verjaring

- Gronden van schorsing
 - prejudiciële geschillen
 - excepties van onbevoegdheid, onontvankelijkheid of nietigheid opgeworpen door de beklaagde voor het vonnisgerecht, voor zover deze worden afgewezen
 - zie Cass. 23 februari 2021, P.19.1057.N
 - inleiding van de zaak voor het vonnisgerecht (enkel voor feiten gepleegd vóór 02.09.2003)
 - bijkomend onderzoek in het kader van de regeling der rechtspleging (enkel voor feiten op of na 02.09.2003 en voor zover nog niet verjaard op 09.02.2013)
 - impact samenhang: zie Cass. 11 februari 2020, P.19.1065.N
 - art. 18, §1 Probatiewet

Schorsing van de verjaring

- Gronden van schorsing
 - schorsing bij vervolging van een parlementair
 - instellen van een vordering tot staken
 - verdaging van de berechting omwille van een onderzoek wegens valse getuigenis
 - buitengewone termijn van verzet
 - kan ook wanneer betekening nietig is bij gebrek aan vermelding van verzetmogelijkheid (Cass. 28 juni 2017, P.17.0490.F en Cass. 26.11.2019, P.19.0556.N)
 - behandeling van onontvankelijk of ongedaan verzet
 - als de appelrechter wettig beslist dat het verzet van de beklaagde ten onrechte ongedaan werd verklaard door de eerste rechter, heeft deze schorsingsgrond (die door de eerste rechter in aanmerking was genomen) geen uitwerking meer (Cass. 18 oktober 2017, P.17.0658.F)

Schorsing van de verjaring

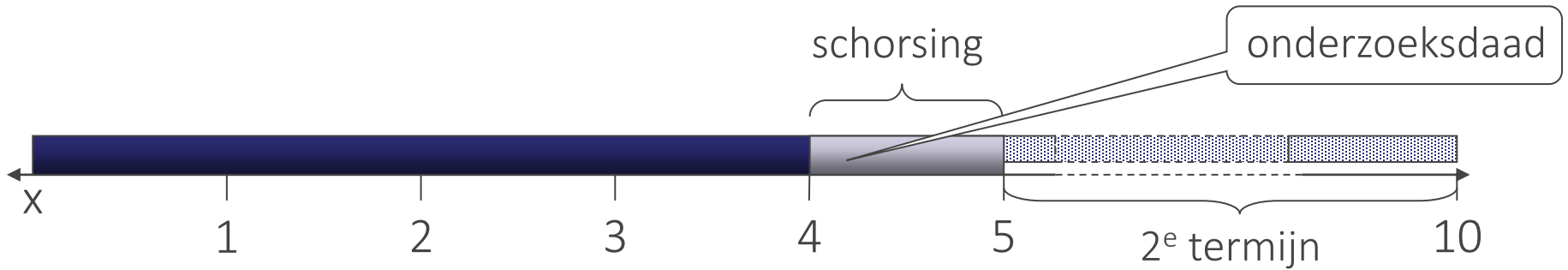
- Gronden van schorsing
 - cassatieprocedure
 - regeling van rechtsgebied
 - minnelijke schikking (art. 216*bis*, §1, 3^e lid Sv.)
 - coronaschorsing (art. 3 KB van 9 april 2020)
 - schorsing van 18 maart 2020 tot en met 17 juni 2020 + een maand **(122 dagen)**
 - einddatum kon nog aangepast worden maar is niet gebeurd
 - ook van toepassing op verjaring vordering tot herroeping uitstel: Cass. 16 september 2020, P.20.0738.F
 - Cass. 20 oktober 2021, P.20.1218.F: prejudiciële vraag aan GwH wegens ongedifferentieerde schorsing (ongeacht of er vertraging was door corona of niet)
 - Cass. 8 maart 2022, P.21.0943.N: aanvang van de schorsing kan niet voorafgaan aan de datum van het misdrijf

Schorsing van de verjaring

- Samenloop van schorsingsgronden
 - geen cumul mogelijk van tegelijk lopende schorsingsgronden
 - onverenigbaarheid van Securitas-schorsing met schorsing bijkomend onderzoek
 - feiten van vóór 02.09.2003: enkel Securitas-schorsing
 - feiten van na 01.09.2003 voor zover nog niet verjaard op 09.02.2013: enkel schorsing bijkomend onderzoek
 - uitspraak vóór 01.01.2017: uitgebreide versie
 - uitspraak na 31.12.2016: beperktere versie na vernietiging door het GwH
 - uitspraak na 08.01.2017: beperktere versie na wetswijziging PP-IV

Samenloop schorsing en stuiting

- Quid met stuitingsdaden tijdens een schorsing?
 - het gaat dan uiteraard om schorsing tijdens de eerste termijn
 - deze stuitingsdaden hebben stuitende werking, maar de tweede termijn neemt pas een aanvang op het ogenblik dat de schorsing een einde neemt (en de verjaring derhalve opnieuw begint te lopen)

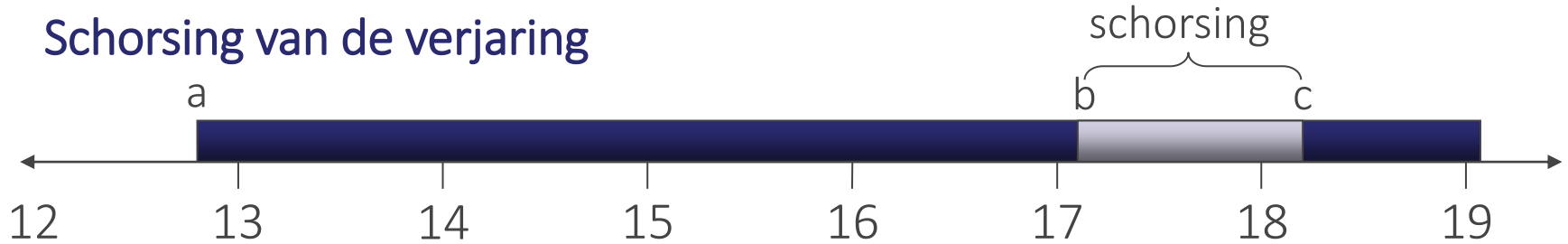

Inleiding

- Stappenplan:

1. bepaal de aard van het misdrijf en de toepasselijke termijn
2. bepaal het aanvangspunt van de verjaring
3. bepaal de laatst nuttige stuitingsdaad
4. bepaal de verjaringsdatum zonder schorsing
5. bepaal de duur van de schorsing
- 6. tel de duur van de schorsing bij de verjaringsdatum zonder schorsing**

Schorsing van de verjaring

4 jr. 79 dagen

403 dagen

a = 27.11.12 (laatst nuttige stuitingsdaad)

b = 14.02.17 (aanvang schorsing)

c = 24.03.18 (verjaring begint opnieuw te lopen)

Methode: verjaringsdatum zonder schorsing + duur schorsing = V

Concreet: 27.11.17 + 403 dagen = **04.01.19**

Berekening van de verjaring

- Voorbeeld:
 - diefstal gepleegd op 16.01.2009
 - laatst nuttig gestuit op 03.01.2014
 - zonder schorsing zou het feit verjaard zijn op 03.01.2019
 - de verjaring was geschorst gedurende 156 dagen
 - $03.01.2019 + 156 \text{ dagen} = 08.06.2019$
 - het feit zal definitief verjaard zijn op 08.06.2019
 - laatste dag voor uitspraak van de bodemrechter is 07.06.2019

2

De redelijke termijn in strafzaken

De verjaring van de strafvordering en de redelijke termijn in strafzaken

Doel en wettelijke grondslag

- Doelstelling
- Wettelijke grondslag
 - art. 6.1 EVRM, maar ook art. 14, 3^e lid, c IVBPR en art. 21ter V.T.Sv.
- Verschil met verjaring van de strafvordering

Aanvang

- Algemene regel
 - het ogenblik waarop men op de hoogte is van de ‘beschuldiging’ die de strafvervolgning doet aanvangen
 - de materiële kennisneming verdacht te zijn van het gepleegd te hebben van een strafbaar feit
 - soepele interpretatie door het EHRM
 - de datum kan dus voorafgaan aan de officiële inverdenkingstelling
 - EHRM 4 december 2007, DENÉE t. België, §43 en §47

Aanvang

- Quid bij verschillende misdrijven?
 - historiek:
 - Cass. 21 november 1995
 - de redelijke termijn kan niet beginnen te lopen vóór de datum van het laatste feit
 - Cass. 17 mei 2000 en Cass. 21 maart 2006
 - de redelijke termijn kan niet beginnen te lopen vóór de datum van het laatste feit van een reeks die een voortgezet misdrijf uitmaakt
 - EHRM 25 september 2007, DECLERCK t. België
 - *“l’arrêt de la Cour de cassation belge du 21 mars 2006 est sans incidence sur la jurisprudence bien établie de la Cour”*
 - zaak Eckle (15 juli 1982)
 - zaak Coëme (22 juni 2000)

Aanvang

- Quid bij verschillende misdrijven?
 - huidige rechtspraak Hof van Cassatie:
 - Cass. 22 december 2010 (P.09.1243.F)
 - de redelijke termijn kan niet ingaan vooraleer het misdrijf wordt gepleegd en evenmin gedurende het tijdvak waarbinnen het voortduurt, totdat de dader van het misdrijf wordt beschuldigd
 - Cass. 23 mei 2017 (P.17.0186.N)
 - indien een strafvervolgning tegen een beklaagde meerdere gedurende een zekere tijdsperiode gepleegde misdrijven tot voorwerp heeft, waarvan de rechter aanneemt dat ze werden gepleegd met eenzelfde misdadig opzet, vangt de redelijke termijn aan op het ogenblik waarop de beklaagde voor één of meerdere van die misdrijven wordt 'beschuldigd'
 - zie ook Cass. 13 februari 2018, P.17.0610.N (voortgezet misdrijf)

Eindpunt

- Algemene regel
 - eindbeslissing, inclusief cassatieberoep
 - einde van de rechtsonzekerheid omtrent de rechtspositie
 - dit kan dus ook de onzekerheid zijn over de eventueel op te leggen straf en de omvang ervan
 - zolang de straf niet definitief is vastgelegd, loopt de redelijke termijn verder
 - EHRM 20 februari 2007, REMZI AYDIN t. Turkije, §61 en EHRM 10 juni 2008, KAMA t. Turkije, §47

Eindpunt

- Quid bij heropening van de strafprocedure
 - na buitenvervolginstelling bij nieuwe bezwaren
 - na veroordeling door EHRM (art. 442*bis* e.v. Sv.)
 - EHRM: tijd optellen van beide procedures (bijv. EHRM 30 november 2004, KLYAKHIN t. Rusland)
 - Cass. 13 april 2010 (P.10.0005.N – zaak GÖKTEPE):
 - de Staat, met inbegrip van de nationale gerechtelijke instanties, is niet verantwoordelijk voor het toezicht op de redelijkheid van de duur van de rechtspleging voor het EHRM (cf. EHRM 24 april 2008, MATHY t. België, §28 inzake prejudiciële procedure voor het Hof van Justitie)
 - de nationale gerechtelijke instanties beschikken immers niet over mogelijkheden om de vertraging die door de procedure voor het EHRM wordt opgelopen, te vermijden of te beperken
 - een vertraging kan wel aan de nationale gerechtelijke instanties worden aangerekend wanneer zij zelf een prejudiciële vraag aan een internationaal gerechtshof zouden stellen die niet dienend is voor de oplossing van het geschil

Beoordeling

- Klassieke criteria
 - complexiteit van de zaak
 - houding van de verdachte
 - vereist niet noodzakelijk dat de verdediging obstructief of niet medewerkend was (Cass. 23 maart 2021, P.20.1161.N)
 - ook de houding van een medebeklaagde kan een rol spelen (Cass. 3 november 2021, P.20.1347.F; Cass. 30 april 2013, P.12.1290.N)
 - houding van de overheid
 - andere criteria: 'what is at stake'

Beoordeling

- Klassieke criteria

- soms is 'special diligence' vereist, met name bij:

- vrijheidsberoving (zie bijv. EHRM 12 januari 2012, TODOROV t. Oekraïne, §90), indien deze meer dan 3 maanden bedraagt of een groot gedeelte van de strafprocedure duurt
- klachten wegens politiegeweld (EHRM 20 juli 2000, Caloc t. Frankrijk, §120)
- vrijspraak in eerste aanleg (EHRM 10 mei 2007, VURANKAYA t. Turkije, §25)
- zeer grote financiële belangen die betrekking hebben op het beroepsleven van de verdachte en diens vennootschappen (EHRM 25 september 2007, DE CLERCK t. België, §70)
- zeer zware verkeersongevallen (EHRM 27 november 2007, IWANOWSKI t. België, §44)

Beoordeling

- Klassieke criteria
 - soms is 'special diligence' vereist, met name:
 - wanneer de strafprocedure pas wordt aangevangen lang na de feiten (EHRM 10 september 2010, MCFARLANE t. Ierland, §151)
 - bij minderjarige verdachten (EHRM 19 maart 2009, POLONSKIY t. Rusland, §167)
 - dit alles zonder aan kwaliteit in te boeten (EHRM 8 oktober 2009, MALOUM t. Frankrijk, §41)

Beoordeling

- Toepassing op eenvoudige zaken
 - Cass. 25 januari 2022, P.21.1384.N: de appelrechters kunnen niet wettig beslissen dat de redelijke termijn niet is overschreden bij de volgende vaststellingen:
 - relatief eenvoudige zaak van beperkte omvang
 - de lange procesduur is enkel te verklaren door het aanwenden van rechtsmiddelen door de beklaagde en de tijd die nodig was om die rechtsmiddelen te behandelen
 - het vonnis van de politierechtbank wordt slechts gewezen na een tijdsverloop van meer dan één jaar
 - het vonnis in hoger beroep vóór verwijzing wordt slechts gewezen een klein jaar na het instellen van het hoger beroep
 - het vonnis in hoger beroep werd gewezen meer dan 9 maanden na de verwijzing

Beoordeling

- Toepassing op eenvoudige zaken
 - Cass. 25 januari 2022, P.21.1621.N: de appelrechters kunnen niet wettig beslissen dat de redelijke termijn niet is overschreden bij de volgende vaststellingen:
 - relatief eenvoudige zaak van beperkte omvang
 - de beklaagde wordt pas meer dan 19 maanden na het terugsturen van het antwoordformulier gedagvaard
 - het vonnis van de politierechtbank wordt slechts werd gewezen na een tijdsverloop van 21 maanden
 - het vonnis in hoger beroep wordt slechts werd gewezen meer dan een jaar nadat de beklaagde hoger beroep instelde
 - uit geen enkel gegeven blijkt dat het langzame procesverloop aan een handeling van de beklaagde is toe te schrijven

Beoordeling

- Feitelijke appreciatie

- maar:

- wanneer de overschrijding van de redelijke termijn te wijten is aan de onredelijk lange duur van het beraad door de appelrechters waarover de beklaagde geen verweer heeft kunnen voeren, dan moet het Hof van Cassatie zelf redelijkheid van de duur van het beraad beoordelen (Cass. 14 september 2010, P.10.0953.N)
 - men kan echter ook een heropening debat vragen (Cass. 19 januari 2021, P.20.1041.N)
 - ook in dat geval moet de beoordeling gebeuren o.b.v. de concrete omstandigheden van de zaak, waaronder de complexiteit ervan (Cass. 29 november 2011, P.10.1766.N, nr. 88)
 - overschrijding redelijke termijn werd nog niet aangenomen in dat verband, maar wat te doen indien wel?

Beoordeling

- Feitelijke appreciatie

- individuele beoordeling per beklaagde:

- Cass. 14 september 2010 (P.10.0953.N)

- de omstandigheden waardoor de redelijke termijn, binnen dewelke eenieder recht heeft op de berechting van zijn zaak, overschreden is, zijn niet noodzakelijk gemeen aan alle beklaagden zodat wanneer de redelijke termijn voor een welbepaalde beklaagde overschreden is, dit niet inhoudt dat dit ook voor de andere medebeklaagden het geval is
- het verweer van een beklaagde met betrekking tot de redelijke termijn is slechts dienstig voor een medebeklaagde wanneer de in dat verweer aangevoerde omstandigheden ook op die medebeklaagde van toepassing zijn
- eenzelfde motivering voor verschillende beklaagden is wel mogelijk (Cass. 29 september 2020, P.20.0171.N)

Beoordeling

- Feitelijke appreciatie
 - bestaat er een 'maximale' termijn?
 - Cass. 7 september 2011 (P.10.1319.F)
 - er bestaat geen drempel waaronder of waarboven de duur van een rechtspleging *noodzakelijkerwijs* redelijk of onredelijk is
 - EHRM
 - uit analyse van de rechtspraak volgt een *de facto* drempel van ca. 6 jaar voor een vooronderzoek en ca. 8 jaar voor een volledige strafprocedure

Beoordeling

- Feitelijke appreciatie
 - het EHRM aanvaardt een verlenging indien deze te wijten is aan het feit dat een principe-beslissing vereist is die de tussenkomst vereist van een hooggerechtshof, het parlement of de president van een land
 - EHRM 8 november 2011, RAUDSEPP t. Estonia, §73
- Enkel wanneer kennis kan genomen worden van de strafvervolgning
 - bijv. niet wanneer beslist moet worden over tenuitvoerlegging EAB (Cass. 13 oktober 2020, P.20.0999.N)

Beoordeling

- Ambtshalve te onderzoeken?
 - de rechter die moet oordelen over de tegen de beklaagde ingestelde strafvordering, moet onderzoeken of de redelijke termijn niet is overschreden, maar uit geen enkele wettelijke bepaling blijkt dat de rechter in zijn beslissing moet vermelden dat hij heeft nagegaan of de redelijke termijn om te worden berecht niet was verstreken, wanneer de beklaagde die omstandigheid niet heeft aangevoerd (Cass. 13 december 2017, P.17.0383.F)

Rechtsgevolgen

- Mogelijke rechtsgevolgen
 - het EHRM kan zelf niet bevelen de strafvervolgning stop te zetten
 - EHRM 25 september 2007, DE CLERCK t. België, §101
 - strafvermindering
 - eenvoudige schuldigverklaring (art. 21ter V.T.Sv.)
 - niet: onontvankelijkheid of verval van de strafvordering, tenzij onrechtstreeks
 - niet: onontvankelijkheid burgerlijke vordering
 - Cass. 20 september 2011 (P.11.0286.N)
 - de overweging dat de burgerlijke partij geen enkele deelname heeft aan de gebrekkige organisatie van de overheid om de burgerlijke vordering binnen een redelijke termijn te beoordelen, sluit in zijnen hoofde elke aansprakelijkheid en verplichting tot herstel wegens overschrijding van de redelijke termijn uit

Rechtsgevolgen

- Mogelijke rechtsgevolgen

- strafvermindering

- een straf die daadwerkelijk en op een meetbare wijze verminderd is ten opzichte van de straf die de rechter had kunnen opleggen indien de redelijke termijn niet overschreden was
 - niet te beoordelen in het licht van de straf die de eerste rechter in aanmerking had genomen maar in het licht van de straf die appelrechters zouden hebben uitgesproken zonder overschrijding van de redelijke termijn (Cass. 17 maart 2010, P.09.1691.F)
- de rechter is niet verplicht de straf te bepalen die hij bij ontstentenis van een dergelijke overschrijding zou hebben opgelegd
- deze strafvermindering is niet subjectief of oncontroleerbaar
 - Cass. 9 maart 2021, P.20.1144.N

Rechtsgevolgen

- Mogelijke rechtsgevolgen

- strafvermindering

- als de rechter beslist de als enige straf opgelegde gevangenisstraf te vervangen door een geldboete, dan mag hij niet het maximum overschrijden dat in een dergelijk geval in artikel 85, 3^e lid Sw. is bepaald (Cass. 10 februari 2010, P.09.1281.F)
- het is de rechter niet toegelaten om af te wijken van art. 8, § 1 probatiewet, zodat een gevangenisstraf van zeven jaar met uitstel deze bepaling schendt (Cass. 28 september 2011, P.11.1080.F; vgl. Cass. 16 oktober 2019, P.19.0608.F)
 - in de doctrine was vroeger een andere oplossing voorgesteld
- een verlaging van de straf kan wel gepaard gaan met het opleggen van bijkomende straffen, zelfs van het maximum daarvan (Cass. 16 oktober 2018, P.18.0188.N, inzake beroepsverbod)

Rechtsgevolgen

- Mogelijke rechtsgevolgen

- eenvoudige schuldigverklaring (art. 21*ter* V.T.Sv.)

- eenvoudige schuldigverklaring kan ook worden toegepast op de vorderingen welke strekken tot de enkele toepassing van boeten, verbeurdverklaringen of het sluiten van fabrieken of werkplaatsen bedoeld in art. 281, §§1 en 2 AWDA (Cass. 1 april 2008, P.07.1824.N)
- rechter is bevoegd voor de burgerlijke vordering
- veroordeling tot de kosten en de teruggave
- verbeurdverklaring
 - betreft alle door de wet bepaalde bijzondere verbeurdverklaringen (Cass. 1 april 2008, P.07.1824.N)
 - rechter is niet verplicht te motiveren waarom hij deze niet vermindert, tenzij hierover is geconcludeerd (Cass. 5 mei 2021, P.20.0365.F)

Rechtsgevolgen

- Mogelijke rechtsgevolgen
 - ook onontvankelijkheid of verval van de strafvordering?
 - niet mogelijk als sanctie voor de *loutere* overschrijding van de redelijke termijn
 - wel mogelijk als hierdoor het recht van verdediging of het recht op een eerlijk proces is aangetast
 - *“het onredelijk karakter van de duur van de rechtspleging wordt alleen met de niet-ontvankelijkheid van de vervolging gestraft als die overdreven lange duur geleid heeft tot het teloorgaan van bewijsmateriaal of de normale uitoefening van het recht van verdediging onmogelijk heeft gemaakt”* (Cass. 7 september 2011, P.10.1319.F; zie bv. Cass. 10 mei 2017, P.17.0179.F)
 - de rechter moet dan preciseren tegen welke bewijsmiddelen en waarom de verdachte (of beklaagde) zich niet meer behoorlijk zou kunnen verdedigen (cf. Cass. 24 november 2009, P.09.1080.N)

Rechtsgevolgen

- Wat bij overschrijding tijdens het vooronderzoek?
 - de overschrijding van de redelijke termijn kan uiteraard voortvloeien uit de lange duur van een vooronderzoek
 - cf. EHRM 22 februari 2007, SAKKOPOULOS t. Griekenland n° 2, §23
 - het wetboek van Strafvordering bevat hiervoor geen voldoende mate van rechtsherstel, maar de mogelijkheid om een burgerlijke vordering tot schadevergoeding in te stellen tegen de Staat, kan wel voldoende herstel bieden (EHRM 24 januari 2017, HIERNAUX t. België)
 - zie ook Cass. 1 maart 2016, P.15.1272.N

Bedankt voor uw aandacht!

www.linkedin.com/in/joachimmeese/

[@JoachimMeese](https://twitter.com/JoachimMeese)

0475/39.54.10

advocaat@jmeese.be

jmeese.be

